

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsak petek ter stanejo v tiskarni prejemane za celo leto 3 gld. 50 kr., za pol leta 1 gld. 75 kr. in za četrt leta 90 kr., — po pošti prejemane pa za celo leto 4 gld., za pol leta 2 gld. in za četrt leta 1 gld. — Za prinašanje na dom v Ljubljani se plača na leto 40 kr. Naročnino prejema upravništvo v Blasnikovi tiskarni. — Oglase (inserter) vzprejmlje upravništvo, in se plača za vsako vrsto za enkrat 8 kr., za dvakrat 12 kr., za trikrat 15 kr. — Dopisi naj se pošiljajo uredništvu „Novic“.

V Ljubljani 22. oktobra 1897.

Politiški oddelek.

Avstrijska kriza in Madjari.

Na političnem horizontu se prikazujejo znaki, nannanjajoči važne in dalekosežne dogodbe. Čuje se in to čedalje pogosteje beseda „Staatsstreich“, in sicer ne morda samo iz ust političnih diletantov, kakršni sede v poslanski zbornici, ampak celo iz ust povse resnih politikov. Saj pa so tudi razmere tako zamotane, da nihče ne ve, kako jih poravnati in urediti.

Zadnje državnozbornske volitve so pripeljale v parlament novih mož in vse sili na to, da se že končno d-žene našo državo nad trideset let pretresujoče narodnostno vprašanje, Slovanov ni več močno prezirati in jih pritiskati ob zid, kakor dosedaj; prišli so naposled do veljave tudi v zbornici in nobena vlada jih ne more več prezirati. To je podkopalo dosedanje nemško hegemonijo in ker so Nemci izprevideli, da si je ne morejo več ohraniti, da je konec njih prevladi v naši državi, zato so se lotili najskrajnejše opozije, iz katere se je rodila sedanja kriza.

Vlada se ne upa, pretrgati več stoletne tradicije in kar nakrat, takorekoč čez noč, inavgurirati nov sistem. Badeni nima namena, vladati proti Nemcem, on hoče samo vladati s pomočjo Slovanov in voditi avstrijsko politiko, katera ne pozna ne Nemcev ne Slovanov, ampak samo idealne Avstrijce, kakršnih pa v celi naši širni monarhiji ni najti.

Ko je Badeni prevzel državno krmilo, je razglasil, da hoče voditi parlament, da neče vladati v smislu in po načelih gotovih strank, ampak da hoče stati nad strankami. O njega vodstvu parlamenta pač ni vredno govoriti, ker ga v celem parlamentu ni človeka, kateri bi se dal voditi, pač pa se Badeni prav močno trudi, da si ohrani neodvisnost in da se vzdrži nad strankami.

Desnice pripadajoče stranke skušale so že na vse možne načine, da pridobe Badenija na svojo stran,

toda vsa njih prizadevanja so se izjalovila. Badeni se ni udal.

Zdaj je Badeni pričel radi tega v največjo stisko. Razne desnici pripadajoče stranke, so mu postavile nož na vrat in mu zagrozile, da mu ne votirajo provizorne nagodbe z Ogersko.

Izbirati grof Badeni nima kje. Odprta mu je le pot porazumljenja z desnico in začel se je ž njo tudi pogajati, a če bi ta pogajanja ne imela uspeha, mora ali odstopiti, ali pa si pomoči z izrednimi sredstvi.

In vsa situacija je taka, da poseže po izrednih sredstvih, ker mu krona ne dovoli odstopiti, saj ga ni moža, kateri bi ga hotel in mogel nadomestiti. Jedino izredno sredstvo, katero je Badeniju na razpolaganje, pa je sistiranje ustave, bodisi popolno ali vsaj delno. To bi se lahko zgodilo in bi niti ne zadelo ob poseben odpor, ako bi ne bilo računati z Madjari.

Badeni bi lahko podaljšal pogodbeni provizorij z Ogersko in izvršil celo dolgo vrsto svojih načrtov, da se temu ne ustavlja skupno ustavno podlago avstro-ogersko monarhije tvarjajoči člen XII. zakona iz leta 1867., kateri določa v svojem 25. §., da sklepa Ogerska vse, na skupne posle nanašajoče se pogodbe samo z ustavno vladano Cislitvansko in sicer posredovanjem ustavno ustvarjenih konstitucionalnih zastopstev.

Po tej določbi bi postala Ogerska tisti dan neodvisna in popolnoma samosvoja država, kakor bi se odpravil cislitvanski parlament in to je tista ovira, katera se ustavlja vsakemu „Staatsstreichu“, dokler se drži besedila osnovnega zakona drugi kompaciscent, to je Ogerska.

Vlada je že opetovano mislila na sistiranje ustave. a podaljšanje pogodbe je hotela izvesti s cesarsko naredbo, a bala se je posledic, katero bi to moglo imeti na Ogerskem, saj ni nobena tajnost, da se krona brani z vsemi silami personalne unije z Ogersko.

Zadnji časi so se vršila v Budimpešti mej odločilnim faktorjem in mej merodajnimi politiki nekam pogosta posvetovanja, pri katerih se je mnogo govorilo in pisava

madjarskih listov dopušča domnevanje, da se je pri teh posvetovanjih doseglo porazumljenje glede eventuelnega sistiranja ustave, katero porazumljenje hočejo menda Madjari po svoje izkoristiti.

Madjarski listi, na čelu jim merodajni „Pester Lloyd“, so namreč opustili deloma prejšnje stališče svoje glede člena XII. osnovnega zakona iz leta 1867. Zdaj ne zastopajo več nazora, da z odpravo cislitvanske ustave, specijelno cislitvanskega parlamenta, postane Ogerska neodvisna država, katera je samo po personalni uniji združena z Avstrijo kar je duhu in besedi osnovnega zakona jedino primerno, ampak izbrali so si novo načelno stališče.

Madjari pravijo sedaj, da bi se z odpravo cislitvanske ustave, specijelno z odpravo cislitvanskega parlamenta ne pretrgale vse vezi mej Ogersko in Cislitvansko, ampak menijo, da bi tudi nadalje ostale skupne vse tiste zadeve, katere določa kot skupne državni osnovni zakon, torej vojska in zunanjepolitične zadeve, pač pa bi se premenil način dogovora mej Cislitvansko in Ogersko.

Sedaj je cislitvanska konstitucionalna vladana država, katera ima svoj parlament, ki je jedini pooblaščen pogajati se z Ogersko glede prispevkov v skupne zadeve in sploh glede vsega, kar je s skupnimi zadevami v zvezi, obvelja pa samo to, na kar se združita i zjedinita oba parlamenta. Madjari konkludirajo sedaj takole:

Ako se odpravi cislitvanski parlament, sicer ne preostane skupnost izvestnih zadev, pač pa izgine tisti faktor, kateri je jedino pooblaščen in opravičen se z nami glede raznih nagodbenih določb dogovarjati in sklepati pogodbe. Ker ni faktorja, katerim bi se Ogerska pogajala, ima Ogerska pravico, da sama po svoji poljubnosti določa prispevke k skupnim potrebam in cislitvanska nekonstitucionalna vlada mora biti s tem zadovoljna, kajti ona ni legitimovana, pogajati se z Ogersko, a če Ogerski sklepi neče priznati veljavnimi, pretrga vse vezi mej Cislitvansko in Ogersko in namesto sedanje realne unije stopi personalna unija.

Madjari, vedoč, da se bliža ura, ko bodo nehali izkoriščati Cislitvansko, so si torej izmislili jako premeten načrt in priznati se jim mora, da bi utegnili reusirati s tem načrtom, ako bi se ne bilo bati najviharnejšega odpora v Cislitvanski, odpora, kateri ne pokvari samo proslave petdesetletnice cesarjevega vladanja, ampak utegne imeti še drugih posledic.

Madjari gledajo vsakako z veseljem na krizo v naši polovici monarhije in upajo, da jim donese lep dobiček in to je tisto, kar smo hoteli povedati.

Politični pregled.

Državni zbor. — Vlada je predložila parlamentu nagodbeni provizorij. To je bilo znamenje, da je opozicija začela zopet z vso silo obstruirati. V zadnjih sejah se je zbornica bavila samo z nagajivimi predlogi, naj se obtoži ministerski predsednik, češ, da je kršil ustavo, ker je izdal tajen ukaz glede nadzorovanja nemškonacionalnih shodov. Čudno je, da

ministerski predsednik neče tega ukaza zbornici predložiti in jo tako prepričati, da njegov ukaz ni zahteval nič protizakonitega in nič nemoralnega, kakor trde zagovorniki obtožbe. Razprava o ministerakih obtožbah bode trajala še dlje časa, ker so nemški razgrajachi podali celo vrsto obtožnih predlogov, povrh pa zavlačujejo debate kar je le mogoče, nadeje se, da se jim končno posreči, preprečiti vzprejetje provizorne nagodbe.

Položaj. — Ozrače se čisti. Pri provizorni nagodbi z Ogersko se odloči usoda Badenijevega ministerstva. Z ozirom na to se organizujejo vse stranke. Opozicija se množi. V Schönererjevem krdecu so nastala nesporezumljenja, vsled katere se utegne ta klubčič združiti z nemškimi nacionalci. Liberalcem in nacionalcem so se pridružili tudi protisemitje, kateri pravijo, da se mora provizorna nagodba preprečiti, ker je za Cislitvansko škodljiva, in kateri hočejo vsled tega tudi obstruirati, a govori se, da se jim pridružijo tudi Lahi. Nasproti se je organizovala tudi desnica. Vsi, desnici pripadajoči klubi so sprejeli organizacijski statut in vladi predložili svoje zahteve. V ponedeljek so se začela končna pogajanja. Vlada je doslej stala na stališču, da jo naj desnica brezpogojno podpira. Tega pa desnica neče storiti. Razni desničarski voditelji so izjavili, da vlade ne bodo podpirali, ako ne dobe jamstev, da ugodni vlada njih zahtevam. Badeni je dobil od cesarja obsežno polnomočje, vendar se sodi, da se ne bo sporazumal z desnico. Govori se celo, da se morebiti odgodi državni zbor kar za dve leti, mej tem pa da si bo vlada pomagala s cesarskimi naredbami.

Avtonomija Reke. — Ministerski predsednik Banffy se je v ogerski zbornici izrekel o državnopravnem razmerju mej Reko in Ogersko, v tem zmislu, da to razmerje sicer še ni pojasnjeno, da pa ima vlada pravico, sedanji provizorij deloma premeniti in uveljavljati ogerske zakone tudi za Reko. Vlada bode skušala posredovanjem regnikolarne deputacije doseči kolikor možno ozko zvezo mej Reko in Ogersko. Ogerski zakon ima že zdaj na rečanskih tleh prav tisto veljavo, kakor na ogerskih, ker ne gre, da bi imela Reka pravico, razveljavljati skupnoogerske zakone, kajti potem bi bila Reka tretji zakonodajni faktor. Vlada priznava avtonomijo Reke, toda avtonomijo pod državnim nadzorstvom. — Iz teh izvajanj je razvideti, da Rečani nimajo dosti upanja, da ohranijo dosedanjo svojo avtonomijo.

Poljaki in Rusi. — Šele nekaj dnij je tega, kar se je poročalo, da se je ublažilo razmerje mej Rusi in Poljaki, a že se čuje, da je ruski guverner v Varšavi izdal nov ukaz, zoper rabo poljščine. Prepovedal je kmetskim županom poljskim uradovati v poljskem jeziku in odredil, da morajo uradovati ruski. Poljake je to močno razburilo in po pravici.

Socijalizem na Nemškem. — Te dni so imeli socialni demokratje na Nemškem svoj shod v Hamburgu. Ta shod je zategadelj, obče zanimiv, ker je pokazal, da socialisti sami že več ne mislijo na izvedenje svojega komunističnega programa, ampak da so postali politična stranka, kakeršna je vsaka druga.

Srbija. — Kralj Aleksander je bil lani slovesno obljubil, da ustvari dogovorno s skupščino novo ustavo in da tedaj razveljavi dosedanjo „ustavo“, katero je bil usilil državi po padcu radikalnega ministerstva. Kralj je storil to obljubo, ko so se začele zadnje homatije v Orijentu in se je bilo bati, da utegne Srbija zaiti v mejnarodne komplikacije. Da bi narod verjel dani obljubi, je kralj zaukazal, naj se pri volitvah v skupščino pusti volilecem popolna svoboda. Vsled tega so bili v skupščino izvoljeni sami radikali. Zdaj pa se kaže, da kralj ne misli izpolniti svoje obljube, saj je minila nevarnost komplikacij. Čas je tu, da kralj izpolni obljubi, so mesto da bi to storili je šel v inozemstvo in poiskal svojega izvrstnega očeta Milana, kateri se je zdaj ž njim povrnil v Belgrad. Srbi sklepajo iz tega, da jih čaka nova era, da kralj sicer ne iz-